

Xalqımın dilində bir kəlam var:
kiminin əvvəli, kiminin sonu.
Mənim əvvəlim qəm, kədər,
ələm olub. Nakam bir məhəbbət ya-
şamışam. Küləyin qısqançlığı ilə
sevdiyimi sinəmdəki tikanımla
məhv etmişəm. Külək çəkə bilmədi
bizim bir-birimizə sevdamızı. Çırp-
dı bülbül tikanlarım üzərinə. Ölü-
münə fərman verdi. Bülbülümün al
qanı göz yaşlarıma qarışdı. Mən bu
rəngləri haradan almışam, bilir-
sən? O qarışımdan. Köksümdəki
əlvan rənglərə bülbülümün də rən-
gləri qarışib. Sevdiyimi köksümdə-
cə dəfn etmişəm. O vaxt, bu vaxt
mən həm güləm, həm bülbüləm.
Qarabağın həm ətri, həm nəğməsi-
yəm...

Qarabağın baş tacı Şuşanın çiçəyi-
yəm. Bu dağların həm qızı, həm oğlu-
yam. Şuşamın qırmızı köynəkli, yaşıl
ətəklisiyəm. Qarabağın ağ at üstə mər-
diyem, igidiyəm. Həm ətriyəm bu yur-
dun, həm ərəni. Nə dünyada oxşarım
var, nə bənzərim. Nə də mənim taleyi-
mi yaşayan biri.

Deyirdim bəs bülbülümle dərdim
bitdi. Nə etməli, qismət bu imiş. Kök-
sümdəki bülbülümle yaşayaram bun-
dan sonra. Bir ömrü, nə etməli elə bu
cür adlarım. Ta bilmədim nələr, nələr
var qarşıda. Bilmədim ki, küləkdən də
qısqancı var bu ellərin. Gözləri ac, qəl-
bi bomboş düşməni var Qarabağın.
Bilməzdim ki, köksümdəki bülbül nə-
dir, arxamdakı dağlar boyda irəlində
dərdim, sərim olacaqmış. Düz otuz il
Qarabağa bahar fəsli gəlməyəcəkmış.
Mənim son baharın 90-larda qalacaq-
mış...

Baharsız xarıbülül olarmı? Əsla
olmaz. Nə baharsız, nə Qarabağsız xarı-
bülül olardı? Mənim torpaqdan başı-
mı qaldıran bu ellərin insanların nə-
fəsiydi. Gözlərimin önündə evlərin-
dən qovuldular. Zorla, silahın burnun-
da yurdlarını tərk etdilər. Gözlərimin
qarşısında övladları şəhid oldu. 90-lar-
da mən qan içdim su yerinə. Gözləri-
min qarşısında minarətək evlər çökdü.
Qapıların qifilləri könül evimi bağladı.
Kimsəsiz həyət-bacalar, ot basmış yol,
cığırlar, hər Novruzda yol gözləyən qə-
birilər ürəyimə dağ çəkdi. Hər kəs get-
di, burada qalan bir torpaq, bir mən ol-
dum. Nə isə... Gün gəldi ki, baharım
payız oldu. Ha istədim torpaqdan boy-
lanmağa, gördüm bu ellərdə günəş
yoxdur, boylana bilmədim, bir insan
nəfəsini duymadım, niyə boylanardım.
Düz otuz il torpağın altını özümə məs-
kən seçdim. Hərdən ayaq səslərini du-
yurdum. Bu səslər düşmənin ayaq səs-
ləriydi. Duyduqca daha dərinlərə kök
atırdım. Onların nə üzünü görmək, nə
səsinə duymaq istəyirdim.

Çəkilməmişəm öz dünyama. O dün-
yada Qarabağlı günlərimlə baş-başay-
dım. Ömrümün baharı da vardı, qışı da
vardı. Baharda boylanırdım günəşə sa-
rı, doğma üzler görürdüm. Doğma sə-
lər eşidirdim, doğma əllər görürdüm.
Dərir məni, evlərində əzizləyirdilər.
Süfrələri, otaqları bezəyirdim. Gözəlli-
yimlə fəxr edir, hər dəfə məndən danı-
şanda həm kədərlənir, həm də qürurla-
nırdım: sevgimə sadıqlıyım, bülbü-
lümle... bu dünyamda düz otuz il yaşa-
dım. Elə bil ki, heç mən adda bir gül
yoxmuş. Görünmədim yad gözlərə.
Gözlərimi dikdim uzun yollara. Bir gün
bu yollardan gələn tanış addımları du-
yacaqdım. Bu yollardan doğmalarımın
səsləri eşidiləcəkdi. Onlar bu yurda
qayıdacaqdılar. Mən o zaman bu tor-
paqdan onlara sarı boylanacaqdım.
Çəkildim öz güşəmə, səssizcə, xəlvəti.
Görünmədin yağlı gözlərə ki, kökümü
kəsərlər, mahnılarımız, musiqi alətləri-
miz, xalçalarımız, mətbəximiz kimi mə-
ni də mənimşeyərlər, "xarıbülül bi-
zimidir",- deyərlər.
İllər ötdü. Nə yaxşı ki, dağlar, daş-

Xarıbülülün monoloqu

lar,
dərələr bu yerlərdən günəşi də, baharı
da qovmuşdu. Bu da bir təsəlli idi yara-
lı qəlbimə. Öz güşəmdə gözləməyə tə-
səlli idi. Gözləyirdim, ürəyimdə təşnəm
ilə, yurddaşımın səsinə, nəfəsinə həs-
rət ilə gözləyirdim. Bilirdim ki, bir gün
onlar gələcəklər, məni yenidən əzizlə-
yəcəklər...

İki il əvvəl, payız lap yenicə bu ellə-
rin onsuz da payız ömrünə öz vaxtı ilə
gəlmişdi. Cəmi 7 gündü gəlmişdi. 7 rə-
qəminin möcüzəsini eşitmişdim, gör-
müşümdüm. Payızın 7-ci günündəcə
mən o doğma nəfəsləri hiss etdim.
Bağrımdakı ayaq səsləri doğmaydı,
çox doğma. 30 ildən sonra mən ana di-
limdə sözlər duydum. Vətən, Torpaq,
Bayraq sözlərini eşitdim. Dağlı bağrım
torpağın altında dağa döndü. Qayıt-
mışdılar onlar, tam yəqin ki, qayıtmış-
lar. Payızma birçə anda bahar gəldi.
Gözlərimdə şimşək çaxdı, ələndi yağış
gözümdən. Axı mənim doğmam gəl-
mişdi.

Qarabağın qərinəlik sükutunu dağ-
dan ordum gəlmişdi. Harayım 90-lar-
da Qarabağım qarabəxtli günlərində
şəhid olan ataların oğulları gəlmişdi.
Sərkərdəsi ata vəsiyyətini yerinə yetir-
məkçün gələn oğul idi. Hər tərəfdə sil-
ah səsi qulaqları batırırdı. Batırıldıca
oyanırdım. Bu səslər mənə xoş gəlirdi.
Təşnəsilə yanıb kül olduğum doğma
səslər burada ocaqları yandırmağa
gəlmişdilər. Yağlıları bu torpaqdan əbə-
diyyən qovmağa, bu əzəli yurdlara ye-
ni həyat verməyə gəlmişdilər. Düz 44
gün bağrım üstədən nə ağırlıqda tanklar
keçdi, dedim ki, bəs bülbülüm geri dö-
nüb. Düz 44 gün su yerinə yenə qan iç-
dim. Dedim ki, bəs bülbülümün qanı
axır sinəm üstə. Yüzlərlə oğul can ver-
di torpaq üstə. Aldım qoynuma, ağı de-
dim, ağladım. Bir gözümdə ələm, qəm,
o birində vüsal vardı. Bilirdim ki, qan
axmadan Qarabağın qara bəxtini ağ
rəng süsləyə bilməzdi. Bu ədalətsiz
dünyanın haqsızları Qarabağçun susa-
caqdı. Bilirdim ki, bu torpaqlar mühari-
bə olmadan qayıtmayacaqdı.

Nə qanlar, qadalar gördüm 44 gün-
də. Şəhidimi, qazimi qucaqladım. On-
lara qara sevdamdan danışdım. Şəhi-
dimə hələ neçə il əvvəl yarsız qaldığı-
mı söyləməklə təsəlli oldum. Ana ol-
dum, laylay çaldım hər mərdimə, igidi-
mə:

Əzizləm ər ölər,
İgid ölər, ər ölər.
Vətən, torpaq, el üçün
Yüzlər yox, minlər ölər.

Heyranam Qarabağa,
Qara yox, bəxti ağa.
Qurbanam igidimin
Yağışa çəkdiyi dağa.

Əzizləm ağlaram,
Mən sinəmi dağlaram.
Qarabağda qürurdan
Şalımı al bağlaram.

Yurd yerlərim bir-bir azad olduqca,
dalğalanan bayrağımı da gördüm. 30 il
həsərət qaldığım o üç rəng-mavi, qırmızı,
yaşıl gözlərimi oxşadı, bayrağım
rəngindən rəng verdi mənə. İhlamlan-
dım, torpaq altından boylandım. Gör-
düm ki, şəhidim payızımı bahar edib.
Qarabağa al qanı ilə 30 ilin suyun ver-
rib. Şəhidlərim həyatını yerə verib,
əbədiyyət məkanına-göylərə uçalıb.
Qarabağın 30 illik payızını yaz edib.
Kədərim başdan aşsa da, fərəhləndim.
"Oğul torpaq üçün doğulur",- dedim.
Qoy torpaqlar yağıda qalmasın, axı o
namus, arı, şərəfdi. Bu şərəfçün şə-
hid olmaq ölmək deyil, yaşamaqdır.

Payızma yaz gəldi. Dörd bir yanım
çiçəklədi. Qarabağın azad səsi nəğmə
olub qulağımda çingildədi. Payızdaca
çiçək açdım. 30 il sonra torpaqdan boy
qaldıraraq Qarabağa doğan günəşə bax-
dım. Minlərlə şəhidimin rəmzinə çevril-
dim. Ölkəm məndən don biçib əyin-ba-
şını bəzədi. Sine üstə gəzdirdilər mə-
ni, əzizləyib, oxşadılar. Adıma festival
qurdular. 30 illik hicranıma vüsal çə-
lengi taxdılar. Rəqs ələdim festivalda
doğma dildə mahnılarla, sevincim qal-
xdı dağlara, dumanı yarıdı, "Şuşa azad-
dır" hayqırdı. Cıdır düzündə adım düş-
mədi dillərdən. Qürur duydum, fəxr et-
dim ki, bu millətə aidəm.

Budur, iki gündür yenə məni deyib
bu dəfə tək ölkəm yox, dünyadan da
qonaqlar gəlib hüsnümə. Mən ta artıq
beynəlxalq bir festivalın adıyam. Azad
Şuşanın adını bütün dünyaya tanıda-
nam. Hər kəs məni görmək, hüsnümə
tamaşa etməyə gəlib. Mənim haqqım-
da rəvayətləri dinləməyə, öyrənməyə
gəliblər. İki ildir sonsuz sevinc içində-
yəm. Novrağımçun orduma, şəhidimə,
qazimə, sərkərdəmə minnətdaram.
Var olsun belə Vətən, var olsun müzəf-
fər sərkərdə, əyilməz, qüdrətli əsgər.
Qoy ətrim onların ömrünə hər zaman
bahar tərəvəti çiləsin.

Həqiqətən də kiminin əvvəli, kimi-
nin sonu. Nə xoşbəxt bir sonum var-
mış...

Mətanət MƏMMƏDOVA